

รัฐธรรมนูญกับการพัฒนาการของรัฐชาติสมัยใหม่

THE CONSTITUTION AND THE DEVELOPMENT OF NATION-STATES

ยุทธศาสตร์ นนอแก้ว*
Yutthasart Norkaew

* สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สำนักวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Public Administration, School of Political & Public Administration, Chiang Rai Rajabhat University
E mail: yutthasart.nk@hotmail.com

Received : August 27, 2022

Revised : November 7, 2022

Accepted : December 24, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มุ่งศึกษาที่มาและพัฒนาการของรัฐธรรมนูญนับจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยใช้กรอบแนวคิด “สัญญาประชาคม” วิเคราะห์ร่วมกับพัฒนาการของรัฐชาติสมัยใหม่ภายใต้แนวทางตามข้อตกลงใน “สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย” ที่ก่อให้เกิดหลัก “อำนาจอธิปไตย” อันนำไปสู่การปกครองรูปแบบ “รัฐฆราวาส” ที่แยกอำนาจของศาสนานอกจากการเมืองอย่างชัดเจน โดยพบว่า “รัฐธรรมนูญ” เป็นระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ และกติกาสังคมที่ผู้ปกครองได้กำหนดขึ้นมาและบังคับใช้ในรูปแบบต่าง ๆ มาอย่างยาวนาน โดยถูกพัฒนามาอย่างต่อเนื่องจนมีลักษณะรูปแบบที่เด่นชัด ดังเช่นที่ปรากฏใน “กฎบัตรแมกนา คาร์ตา” ของประเทศอังกฤษ ไปจนถึงการจัดทำรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรภายหลังจากการสถาปนาประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งต่อมาก็ได้กลายเป็นค่านิยมกระแสหลักภายใต้แนวทางตาม “ระบอบรัฐธรรมนูญนิยม” ที่แพร่กระจายไปอย่างกว้างขวาง และยังถือเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญทางด้านการปกครองของรัฐชาติสมัยใหม่ทั่วโลก ไม่ว่าจะการปกครองนั้นจะอยู่ในระบอบประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ เผด็จการอำนาจนิยม หรือรูปแบบอื่นใดก็ตาม นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังช่วยสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันทางการเมืองภายในรัฐ โดยถือเป็นลักษณะของการประนีประนอมอำนาจทางการเมืองที่การันตีได้ว่าจะไม่นำไปสู่ความขัดแย้งขั้นรุนแรง ดังเช่นกรณีการลงนามในเอกสารฉบับต่าง ๆ ของกษัตริย์อังกฤษที่เป็นการต่อรองอำนาจทางการเมืองกับเหล่าขุนนางในรัฐสภา ถือเป็นลักษณะของการปฏิรูปการเมืองที่ส่งผลทำให้สถาบันกษัตริย์ยังคงดำรงอยู่และสามารถรักษาสถานภาพของการเป็นประมุขแห่งรัฐมาได้อย่างมั่นคงยาวนานจวบจนถึงยุคปัจจุบัน แม้ว่าลักษณะของรัฐธรรมนูญอังกฤษจะเป็นกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม

คำสำคัญ

รัฐธรรมนูญ รัฐชาติ สัญญาประชาคม อำนาจอธิปไตย สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย

ABSTRACT

This academic article focuses on the origin and the development of the constitution from the past to the present by using the conceptual framework "Social Contract". Which is analyzed together with the development of the modern nation-state under the guidelines of the agreement in "The Treaty of Westphalia", where is the birth of the "Sovereignty". Furthermore, this led to a "Secular State form" (The Clear Separation Power between Politics and Religion). It was found that the "Constitution" was regularity, rules, regulations, and rules of society that the rulers had set up and enforced in different ways for a long time. Which has been developed continuously until became to distinctive style; as shown in the British "Magna Carta Charter" together with the creation of a written constitution after the founding of the United States. Later, this system became the mainstream values under the guideline "Constitutionalism" that spread widely, and it is also regarded as one of the important tools of the governance of modern nation-states around the world. Whether that, the government is in democracy, socialism, communism, authoritarian dictatorship, or any other form. In addition, the constitution provides administrative legitimacy and becomes part of the guarantee of territorial sovereignty for the rulers of international law. It is considered a compromise of political power which guarantees non-violent conflict. For examples, the case of the signing of documents by the British monarch which negotiates political power with the nobility in parliament. This is a characteristic of political reform that has resulted in the monarchy be able to maintain their status as the head of state for a long time until the present. Although the nature of the British Constitution is the unwritten law.

KEYWORDS

Constitution; Nation-States; Social Contract; Sovereign; Treaty of Westphalia

บทนำ

หากพิจารณาถึงความเป็นมาของรัฐธรรมนูญตามคำนิยามหรือความหมายในแต่ละยุคสมัยอย่างหยาบ ๆ พบว่า ในอดีตรัฐธรรมนูญจะปรากฏอยู่ในรูปแบบของระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ และกติกาสังคมอย่างหลวม ๆ ที่มีความยืดหยุ่นของกลุ่มชนเผ่า นครรัฐ และอาณาจักร โดยอยู่ควบคู่กับสังคมมนุษย์และอารยธรรมเก่าแก่ของโลกมาอย่างยาวนาน โดยมีวิวัฒนาการเรื่อยมาด้วยการเดินทางก้าวข้ามผ่านกาลเวลาส่งต่อระหว่างรุ่นสู่รุ่นมาพร้อมกับปัญหาความขัดแย้งของมวลมนุษยชาติในหลากหลายยุคสมัยจนนำไปสู่พัฒนาการที่ต่อเนื่อง นับจากอดีตกาลที่ยังไม่มีการบันทึกข้อความใด ๆ จนกระทั่งเข้าสู่ยุคสมัยที่เริ่มมีการจดบันทึกเอาไว้เป็นลายลักษณ์อักษรลักษณะรูปภาพหรืออักษรเขียนอย่างชัดเจนทั้งในรูปแบบหลักศิลาจารึก หลักเสาคินของเจ้าผู้ปกครองยุคโบราณ หรือเอกสารฉบับต่าง ๆ ของนักปรัชญาในอารยธรรมที่หลากหลาย เช่น กรีก โรมัน อียิปต์ จีน อินเดีย และเปอร์เซีย เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ การค้นหาข้อมูลจึงจำเป็นต้องย้อนกลับไปศึกษาความเป็นมาของกฎหมายชนิดนี้ในยุคสมัยก่อนหน้าที่จะมีการลงนามใน "กฎบัตรแมกนา คาร์ตา" (Magna Carta) โดยต้องมุ่งพิจารณาไปถึงลักษณะของการปกครองในยุคสมัยต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นหนึ่งในรูปแบบการควบคุมสังคมของมนุษย์ที่ได้มีการนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างปัจเจกบุคคลและกลุ่มบุคคล เพื่อให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขด้วยวิธีการยอมรับเชิงนามธรรมผ่านกระบวนการสร้างข้อตกลงร่วมกันในสังคม และจัดทำเป็น "สัญญาประชาคม" (Social Contract) ขึ้นมา (ยูทศาสตร์ หน่อแก้ว, 2565: 3)

ดังที่ Lowndes (2002: 60-78) ได้อธิบายว่า แนวคิด “สัญญาประชาคม” ก่อให้เกิดรัฐธรรมนูญที่กลายเป็นหลักการของการสร้างระบบสถาบันนิยมขึ้นมาอย่างเป็นประจักษ์มากที่สุด ในสังคม ถ้าหากไม่มีรัฐธรรมนูญบัญญัติความเป็นสถาบันขององค์กรภายในรัฐ ความชอบธรรมทางการบริหารของผู้ปกครองก็จะไม่สมบูรณ์ตามแนวทางของการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ ทำให้หลักการต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของรัฐธรรมนูญในแต่ละยุคสมัยก็ยังคงต้องเกี่ยวโยงเข้ากับสัญญาประชาคมโดยตรงอยู่เสมอ ๆ กล่าวคือ เจตนารมณ์ที่มาจากผลการตัดสินใจเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งของปัจเจกบุคคลเป็นผลพวงที่มาจากความปรารถนาโดยรวมในการแก้ไขปัญหาระยะยาวในสังคมที่กำลังเผชิญอยู่ในยุคสมัยนั้น ๆ โดยถือเป็นพันธะข้อผูกพันที่มนุษย์ได้เข้ามารังสรรค์ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ และกติกาต่าง ๆ ร่วมกัน อีกทั้งยังมุ่งแสวงหาผู้นำกลุ่มที่มีความสามารถ มีความเหมาะสม และได้รับการยอมรับโดยฉันทานุมัติขึ้นมาเป็นตัวแทนกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางการเมืองการปกครองตามบริบทของยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นไปตามความประสงค์ของมหาชนในพื้นที่นั้น ๆ แม้ว่าการใช้อำนาจผ่านระเบียบหรือกฎเกณฑ์ของผู้นำอาจจะมองดูเลือนลอยอยู่บ้างในบางครั้ง เหตุผลอาจจะเกิดมาจากในบางยุคบางสมัยจำเป็นต้องมีการปรับใช้กฎหมายอย่างเป็นพลวัตไปเรื่อย ๆ ตามบริบทของผู้นำกลุ่มหรือกระแสความต้องการของสังคมในช่วงเวลานั้น ตลอดจนได้นำไปสู่พัฒนาการของความเป็นรัฐอธิปไตยจนก่อกำเนิดเป็นรัฐธรรมนูญในท้ายที่สุด (ชาญชัย แสงศักดิ์, 2560: 60-61)

ทั้งนี้ นักคิดสำคัญที่มีความเชื่อและอธิบายการรวมตัวทางการเมืองในสังคมของมนุษย์ด้วยแนวคิด “สัญญาประชาคม” มีหลายท่านที่โดดเด่น ได้แก่ จอห์น ล็อก (John Locke), โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) และฌอง ฌาคส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) แม้จะมีการอธิบายความหมายแตกต่างกันไปบ้าง แต่ก็มีนัยสำคัญทางแนวคิดทฤษฎีเหมือนกัน นั่นคือ มนุษย์ได้เข้ามาร่วมกันสร้างหลักการระหว่างกลุ่มบุคคลภายในสังคมของตนที่มีนัยคล้ายคลึงกับกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) เพื่อใช้เป็นหลักประกันการปกครองของมนุษย์ด้วยกันเองให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ในอดีตได้ปรากฏถึงร่องรอยของการใช้หลักการสำคัญทางกฎหมายที่เป็นแบบแผนในการปกครองนครรัฐต่าง ๆ ดังเช่นที่ปรากฏเด่นชัดมากที่สุดในยุคสมัยกรีกโบราณ แต่ก็ยังคงต้องพิจารณาถึงรูปแบบการปกครองด้วยว่านครรัฐเหล่านั้นใช้รูปแบบการปกครองลักษณะใด เช่น นครรัฐเอเธนส์ นครรัฐสปาร์ตา หรือนครรัฐมาซิโดเนีย เป็นต้น กล่าวคือ ในยุคดังกล่าวปรากฏถึงเอกสารกฎหมายที่บังคับใช้ภายในนครรัฐหลายฉบับควบคุมการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมอีกชั้นหนึ่งในประเด็นที่ว่า นครรัฐเหล่านั้นมีรูปแบบการปกครองลักษณะอย่างไรบ้าง อาทิ ราชาธิปไตย (Monarchy) ทูชนาธิปไตยหรือทรราชย์ (Tyranny) อภิชนาธิปไตย (Aristocracy) คณาธิปไตย (Oligarchy) มัชฌิมวิถิอธิปไตย (Polity) ประชาธิปไตย (Democracy) และฝูงชนหรือ มวลชนเป็นใหญ่ (Mob-Rule) (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2560) ทำให้ต้องมีการศึกษาข้อมูลดังกล่าวเป็นฐานความรู้เบื้องต้นก่อนที่จะขยายขอบเขตไปศึกษาในยุคสมัยต่าง ๆ ที่มีการบันทึกเรื่องราวเอาไว้ว่าเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสมัยใหม่ที่ได้ปรากฏแนวคิดสำคัญของ Dicey (1959) ซึ่งได้อธิบายในประเด็นของ “หลักนิติธรรม” (The Rule of Law) ยิ่งเป็นการต่อยอดความสัมพันธ์อำนาจของกฎหมายกับการปกครองรูปแบบรัฐสภาว่า จำเป็นต้องสร้างหลักประกันความเท่าเทียมของบุคคลอย่างเสมอภาค กล่าวคือ บุคคลใดจะมีอิทธิพลทางกฎหมายเหนือกว่าบุคคลอื่นย่อมไม่ได้ แม้กระทั่งกษัตริย์เมื่อกระทำความผิดย่อมต้องได้รับการลงโทษเสมือนปุถุชนทั่วไปโดยไม่มีข้อยกเว้น (Dicey, 1959: 202-203)

สรุปได้ว่า แม้จะไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนในยุคสมัยโบราณว่ารัฐธรรมนูญมีมาก่อนหน้าที่จะมีการลงนามของกษัตริย์อังกฤษในเอกสารสารที่ชื่อว่า “กฎบัตรแมกนา คาร์ตา” (Magna Carta) หรือไม่ แต่ร่องรอยอารยธรรมของมนุษย์ก็ปรากฏรูปแบบการปกครองลักษณะต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายหลากหลายรูปแบบ โดยมนุษย์ได้เข้ามาร่วมกันจัดทำพันธะข้อตกลงต่าง ๆ จนได้มาซึ่งผู้นำของกลุ่มคนในสังคม มีความสอดคล้องและเป็นไปตามแนวคิด “สัญญาประชาคม” (Social Contract) กล่าวคือ การสร้างข้อตกลงร่วมกันของมนุษย์ ไม่ว่าจะในพื้นที่อาณาบริเวณใด ๆ ก็ตาม ทำให้เกิดระบบผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครองขึ้นมาในการควบคุมสังคม ด้วยเหตุนี้ ผู้ปกครองตามพันธะแห่งสัญญาประชาคมจากมหาชนนั้น จึงกลายเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดภายในดินแดนที่มีขอบเขตพื้นที่ภายใต้การยอมรับร่วมกันของผู้คนในสังคมนั้น ๆ ฉะนั้นแล้ว การออกคำสั่ง ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ และกติกาต่าง ๆ ของผู้ปกครอง จึงเปรียบเสมือนกฎหมายที่เด็ดขาดมุ่งให้ผลดีหรือผลร้ายต่อผู้ใต้ปกครองได้ โดยมีลักษณะการ

ลึงโทษที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยอย่างเป็นพลวัตและยังมีการวิวัฒนาการเรื่อยมา แต่ทว่าอำนาจในการออกกฎหมายต่าง ๆ ก็ยังคงเป็นของผู้ปกครองและชนชั้นนำอยู่เสมอ จนกระทั่งผู้ปกครองได้ถูกพัฒนาสถานะทางการเมืองเข้าสู่ชนชั้นที่สูงขึ้นเหนือกว่าความเป็นมนุษย์ตามแนวคิด “เทวสิทธิ์” (Divine Right of Kings) ในตำแหน่งใหม่ ที่เรียกว่า “กษัตริย์” (King) นำไปสู่พัฒนาการทางการเมืองการปกครองครั้งสำคัญที่เกิดขึ้นมาในประเทศอังกฤษ นั่นคือ การลงนามใน “กฎบัตรแมกนา คาร์ตา” (Magna Carta) ทำให้กษัตริย์ต้องสละสิทธิ์ทางอำนาจบางประการให้แก่เหล่าบรรดาขุนนางและมีการลดทอนพระราชอำนาจเรื่อยมาอีกหลายครั้งจนกระทั่งอำนาจตกเป็นของสภาสามัญหรือรัฐสภาในท้ายที่สุด ตลอดจนถึงส่งอิทธิพลต่อการจัดทำรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นมาครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกาและกลายเป็นต้นแบบการจัดทำรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกดังที่ปรากฏในปัจจุบัน บทความเรื่องนี้ ในส่วนแรกจะเป็นการนำเสนอพัฒนาการของรัฐธรรมนูญ ต่อมาจะเป็นส่วนของการอธิบายถึงพัฒนาการของรัฐธรรมนูญใหม่กับระบอบรัฐธรรมนูญนิยม และลำดับสุดท้ายจะเป็นการวิเคราะห์ภาพรวมของเนื้อหาออกมาเป็นบทสรุป

พัฒนาการของรัฐธรรมนูญ

จุดเริ่มต้นของรัฐธรรมนูญในยุคบรรพกาลไม่ปรากฏที่มาอย่างชัดเจน เนื่องจากอำนาจสูงสุดของการใช้คำสั่งทั้งมวลจะตกอยู่กับผู้ปกครองและชนชั้นนำภายในสังคมเสียเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ไม่สามารถระบุถึงแหล่งที่มาของรัฐธรรมนูญได้อย่างเด่นชัด แต่กระนั้น ในช่วงยุคสมัยโบราณก็มีความพยายามที่จะบันทึกรูปแบบการเมืองการปกครองทั้งหลายเอาไว้อยู่บ้างทั้งในเอกสารของนักปราชญ์ นักปรัชญา หลักศิลาจารึก วรรณกรรม หลักการทางศาสนา ฯลฯ ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายกระจายไปยังอารยธรรมในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งในดินแดนกรีก โรมัน เปอร์เซีย อินเดีย จีน และญี่ปุ่น แต่ทว่าแท้จริงแล้วพัฒนาการสำคัญของการก่อกำเนิดรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการยอมรับในทางการศึกษาประวัติศาสตร์ร่วมกันว่าเป็นปฐมบทแห่งจุดเริ่มต้นในการจัดทำกฎหมายสูงสุดของประเทศ นั่นก็คือ การลงนามใน “กฎบัตรแมกนา คาร์ตา” (Magna Carta) ของกษัตริย์อังกฤษ แม้ว่าจะไม่ใช่มกฎหมายที่มีลักษณะเป็นรูปแบบลายลักษณ์อักษรก็ตาม แต่ก็ได้มีการดำเนินการในทางปฏิบัติจนกลายเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของโลก นำไปสู่การแบ่งยุคสมัยพัฒนาการของรัฐธรรมนูญออกมาได้ 5 ยุค ดังนี้ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2554: 21-36)

ยุคแรก “จากอดีตกาล” จนถึง “กฎบัตรแมกนา คาร์ตา” (Magna Carta) (ก่อนคริสต์ศักราชถึงปี ค.ศ. 1215)

กฎหมายที่ปรากฏในยุคสมัยโบราณจะมีลักษณะเป็น “กฎหมายธรรมชาติ” (Natural Law) ที่ไม่มีความชัดเจนมากนัก ระเบียบแบบแผนต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นไปตามความปรารถนาของผู้นำกลุ่มชนเผ่าที่อยู่อย่างกระจัดกระจาย ต่อมาก็ได้มีการกำหนดเป็นกฎเกณฑ์หรือกฎระเบียบตามธรรมเนียมปฏิบัติที่ได้กระทำสืบต่อกันมา หรือที่เรียกว่า “กฎหมายจารีตประเพณี” (Common Law) ซึ่งได้รับความนิยมค่อนข้างมากในยุคนั้น โดยมีที่มาจากฐานความเชื่อภายใต้หลักการทางศาสนา และเป็นไปตามดุลยพินิจของผู้ปกครองที่พิจารณาเห็นควรว่ากฎหมายดังกล่าวมีความเหมาะสมต่อการควบคุมกลุ่มคนในสังคมหรือไม่ เพื่อมุ่งตอบสนองต่อความต้องการของผู้ปกครองเสียเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยชุมชนในกรณีต่าง ๆ จะต้องได้รับความยินยอมและให้ความเห็นชอบในการดำเนินการจากผู้ปกครองเกือบทุกกรณี โดยที่ประชาชนไม่อาจแสดงทัศนะใด ๆ ที่แตกต่างหรือเป็นปรปักษ์จากคำสั่งของผู้นำได้เลย ด้วยเหตุนี้ ความมั่นคงปลอดภัยของกลุ่มคนในสังคม จึงต้องเป็นไปตามอหิยาศัยของผู้ปกครองเพียงคนเดียว กฎหมายมีสถานะเป็นเพียงเครื่องมือของผู้ปกครองในการควบคุมสังคมเพียงเท่านั้น มีจุดมุ่งหมายต้องการให้ประชาชนสามารถอยู่อาศัยร่วมกันได้อย่างสงบสุข กล่าวคือ กฎหมายไม่ได้มีเอาไว้ควบคุมบีบบังคับหรือจำกัดขอบเขตการใช้อำนาจจากคำสั่งที่ได้คาดหวังของผู้นำที่กระทำตามอำเภอใจของตนแต่อย่างใด

ยุคที่สอง “กฎบัตรแมกนา คาร์ตา” (Magna Carta) จนถึง “การประกาศอิสรภาพในดินแดนอาณานิคมอเมริกา” (ระหว่างปี ค.ศ. 1215-1776)

ในช่วงยุคนี้ ได้ปรากฏเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับการใช้อำนาจตามหลักนิติธรรมของผู้ปกครองที่นำไปสู่การลดพระราชอำนาจกษัตริย์ในประเทศอังกฤษ จำนวน 3 ครั้ง โดยมีรายละเอียดสำคัญ ดังนี้

ครั้งแรก พันธสัญญาจำกัดพระราชอำนาจกษัตริย์ เกิดขึ้น ในปี ค.ศ. 1215 ตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าจอห์น (King John) ในยุคสมัยนั้นได้เกิดกรณีข้อพิพาทเรื่องดินแดนกับประเทศฝรั่งเศส นำไปสู่การทำสงครามที่ยืดเยื้อและใช้งบประมาณจากภาษีของประชาชนจำนวนมาก พระองค์จึงต้องกำหนดนโยบายเพิ่มการจัดเก็บภาษีอย่างหนัก โดยให้เหตุผลว่ามีความจำเป็นต้องนำงบประมาณมาใช้เป็นปัจจัยสำคัญในการสู้รบอย่างยั่งยืน แต่บรรดาขุนนางและประชาชนกลับไม่ยินยอม รวมถึงได้เรียกร้องให้กษัตริย์ลงนามใน “กฎบัตรแมกนา คาร์ตา” (Magna Carta) เพื่อผูกมัดการกระทำทั้งหมดของพระองค์เข้ากับกฎหมายอันเป็นการควบคุมไม่ให้กษัตริย์กระทำการตามอำเภอใจ ถือเป็นกาให้หลักประกันสิทธิแก่ราษฎรไม่ให้ถูกกดขี่ข่มเหงจากพระราชอำนาจของกษัตริย์อย่างไม่เป็นธรรม ด้วยเหตุนี้ กฎบัตรฉบับนี้จึงถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของโลก แต่ก็ยังมีลักษณะเป็นกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร

ครั้งที่สอง พันธสัญญารับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เกิดขึ้น ในปี ค.ศ. 1628 ตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าชาลส์ที่ 1 (Charles I) ได้มีการร้องขอให้ตรากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนเพิ่มเติมจากเดิม เพื่อเป็นหลักประกันความคุ้มครองจากอำนาจของกษัตริย์ในเอกสารที่ชื่อว่า “คำร้องขอสิทธิฟ้องรัฐ” (Petition of Right) มีการลงนามเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน ค.ศ. 1628 (Flemion, 1973: 193-210) โดยระบุว่า บุคคลต้องไม่ถูกบังคับให้เสียภาษีหรือทรัพย์สินใด ๆ หรือการบังคับให้กู้ยืมเงิน โดยไม่ได้รับความยินยอม อีกทั้งบุคคลต้องไม่ได้รับการลงโทษทัณฑ์ใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการประหารชีวิต การตัดอวัยวะ จำคุก หรือคุมขัง ก่อนการได้รับฟังถ้อยคำจากพยานหลักฐานในการพิจารณาพิพากษาในศาลยุติธรรม และเอกชนจะต้องไม่ถูกบังคับให้ทหารของกองทัพเข้ามาอยู่อาศัยภายในบ้านโดยไม่ยินยอม ตลอดจนกษัตริย์ต้องไม่ออกคำสั่งเกี่ยวกับการพิจารณาลงโทษพลเรือนตามประกาศกฎอัยการศึกในภาวะที่มีสงคราม

ครั้งที่สาม พันธสัญญากำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับสภาขุนนาง เกิดขึ้น ในปี ค.ศ. 1688-1689 ตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าเจมส์ที่ 2 (James II) (ครองราชย์ระหว่างปี ค.ศ. 1685-1688) ซึ่งได้ปรากฏถึงกรณีความขัดแย้งระหว่างกษัตริย์กับขุนนางในขณะที่พระองค์ทรงปกครองประเทศเกี่ยวกับเรื่องการนับถือนิกายของศาสนาคริสต์ กล่าวคือ พระเจ้าเจมส์ที่ 2 (James II) มีความศรัทธาและเคร่งครัดวิถีปฏิบัติของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก (Catholic) เป็นอย่างมาก จึงมีความประสงค์ให้มีการเผยแพร่คำสอนขยายตัวออกไปเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม เพราะมีการเผยแพร่นิกายใหม่ ๆ เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาดังกล่าว แต่เหล่าบรรดาขุนนางและประชาชนในยุคสมัยนั้น ได้เปลี่ยนแปลงแนวความคิดทางจิตวิญญาณหันไปนับถือนิกายใหม่ คือ นิกายแองกลิคัน (Anglicanism) จนกระทั่ง ในปี ค.ศ. 1688 องค์รัชทายาทของพระเจ้าเจมส์ที่ 2 (James II) ได้ทรงประสูติสร้างความกังวลใจให้กับเหล่าขุนนางเกี่ยวกับการสืบทอดเจตนารมณ์ของพระองค์ในการเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก (Catholic) อย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุที่ ตระกูลของพระองค์ค่อนข้างเคร่งครัดในเรื่องวิถีทางการนับถือศาสนาอย่างสุดโต่ง ทำให้เหล่าขุนนางบางส่วนได้ปรึกษารื้อและรวมตัวกันวางแผนทุลฉวยเจ้าชายวิลเลียมแห่งออเรนจ์ (William of Orange) จากฮอลแลนด์ให้ยกทัพเข้ามายึดอำนาจ เพื่อขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นกษัตริย์อังกฤษ ซึ่งพระองค์มีความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นเครือญาติ เพราะเป็นพระสวามีของเจ้าหญิงแมรี (Mary) พระราชธิดาของพระเจ้าเจมส์ที่ 2 (James II) นั่นเอง การกระทำของเหล่าขุนนางสร้างความหวาดกลัวให้กับพระเจ้าเจมส์ที่ 2 (James II) เป็นอย่างมาก ทำให้พระองค์จำใจต้องเสด็จลี้ภัยออกนอกประเทศ เนื่องด้วยเกรงว่าจะได้รับอันตรายและนำไปสู่ภาวะมีคสัญญิจนบานปลายกลายเป็นสงครามกลางเมืองที่อาจจะมีผู้สู้รบกันอย่างนองเลือดภายในประเทศอังกฤษได้ เหตุการณ์ในครั้งนี้จึงได้รับการเรียกขานว่า “การปฏิวัติอันรุ่งโรจน์” (The Glorious Revolution) (Schwoerer, 1990: 531-548) ต่อมา ในปี ค.ศ. 1689 ภายหลังจากก่อการสำเร็จก็ได้มีการสถาปนาเจ้าชายวิลเลียมแห่งออเรนจ์ (William of Orange) ขึ้นเป็นพระเจ้าวิลเลียมที่ 3 (William III) แห่งอังกฤษ โดย

ก่อนที่พระองค์จะขึ้นครองราชย์ทรงได้ลงนามในเอกสาร ที่เรียกว่า “บัญญัติสิทธิ” (The Bill of Right) (ไตรรงค์ สุวรรณคีรี, 2558: 37) มีสาระสำคัญ 13 ประการ ดังนี้ (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, 2557: 51-52)

- 1) กษัตริย์จะใช้อำนาจในการออกกฎหมายหรืองดเว้นกฎหมายใดนั้น จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากรัฐสภาอังกฤษเสียก่อน หากฝ่าฝืนย่อมเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- 2) หากกษัตริย์ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือนำกฎหมายที่ถูกยกเลิกไปแล้วกลับมาบังคับใช้ใหม่ ย่อมเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- 3) คำสั่งในการจัดตั้งศาลพิจารณาคดีเกี่ยวกับศาสนาและศาลในลักษณะอื่นในทำนองเดียวกัน ย่อมเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- 4) กษัตริย์จะเรียกเก็บเงินสำหรับการใช้จ่ายส่วนพระองค์ตามอำเภอใจ โดยไม่ได้รับความยินยอมจากรัฐสภา หรือการเรียกเก็บเงินเกินระยะเวลาที่กำหนด หรือการเรียกเก็บเงินด้วยวิธีการอื่นเกินกว่าที่ได้รับการอนุมัติ หรือแม้จะได้รับอนุมัติจากรัฐสภาอังกฤษแล้ว ย่อมเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- 5) ประชาชนมีสิทธิร้องทุกข์ต่อกษัตริย์ การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวและการดำเนินคดีประชาชน โทษฐานร้องทุกข์นั้น ย่อมเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- 6) การจัดตั้งกองทัพประจำการยามสถานการณ์สงบในราชอาณาจักร หากไม่ได้รับความยินยอมจากรัฐสภาอังกฤษ ย่อมเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- 7) ประชาชนที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ (Protestant) สามารถจัดหาและมีอาวุธในการปกป้องตนเองได้ตามกฎหมาย
- 8) การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นไปตามการกระทำโดยสมัครใจ
- 9) เสรีภาพในการพูด อภิปราย และการฟ้องร้องหรือการดำเนินการใด ๆ ในรัฐสภา ย่อมมีเอกสิทธิ์คุ้มครองไม่สามารถละเมิดหรือนำไปฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาลอื่นภายนอกสภาได้
- 10) การเรียกเงินประกันตัวจำเลยในอัตราที่สูงเกินควร การกำหนดค่าปรับในอัตราที่สูงลิบล้อ หรือการลงโทษทัณฑ์ทางอาญาอย่างทารุณโหดร้ายป่าเถื่อนและผิดไปจากธรรมดา ย่อมเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- 11) ผู้ที่ดำรงตำแหน่งเป็นลูกขุนในศาลจะต้องมีการระบุในบัญชีรายชื่อและประกาศอย่างเป็นทางการตามกฎหมาย สำหรับการตัดสินพิจารณาคดีความเกี่ยวกับคดีกบฏ ลูกขุนต้องเป็นผู้มีที่ดินโดยกรรมสิทธิ์ตามกฎหมาย
- 12) การปรับและริบทรัพย์สินของบุคคลก่อนการพิจารณาพิพากษาคดี ย่อมเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและมีผลเป็นโมฆะ
- 13) รัฐสภาอังกฤษต้องมีการจัดประชุมเป็นระยะ ๆ เพื่อแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้มีความเหมาะสมและดีขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

กล่าวโดยสรุป เมื่อพิจารณาถึงบัญญัติสิทธิทั้ง 13 ข้อข้างต้น กับการจำกัดพระราชอำนาจของกษัตริย์พบว่า พระเจ้าวิลเลียมที่ 3 (William III) ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองจากบรรดาเหล่าขุนนางบางส่วนที่ไม่พอใจเกี่ยวกับประเด็นส่วนตัวเสียมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ โดยมีการบีบบังคับให้พระเจ้าเจมส์ที่ 2 (James II) ต้องยอมสละราชสมบัติอันมีสาเหตุมาจากความวิตกกังวลต่อการปิดกั้นความเชื่อทางศาสนาอย่างสุดโต่งของพระองค์ในการนับถือศาสนาจนกลายเป็นการไม่ให้เกิดดิทอนิกายหรือลัทธิอื่นที่แตกต่างจากนิกายโรมันคาทอลิก (Catholic) ทำให้ถึงจุดแตกหักจนนำไปสู่การที่บรรดาเหล่าขุนนางได้ไปทูลเชิญและสนับสนุนให้บุคคลภายนอกราชอาณาจักรที่เป็นเชื้อพระวงศ์ให้เข้ามายึดอำนาจและขึ้นมาเป็นกษัตริย์ปกครองแทนพระองค์นั่นเอง แต่ก็ได้กำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ขึ้นมา ดังที่ปรากฏให้ผู้ปกครองคนใหม่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดก่อนขึ้นครองราชย์ และกษัตริย์จะหลีกเลี่ยงการลงนามในเอกสารไม่ได้ ถือเป็นการจำกัดพระราชอำนาจของกษัตริย์และยังเป็นหลักประกันอำนาจทางการเมืองของรัฐสภาที่อยู่เหนือกษัตริย์เพิ่มขึ้นมากกว่าหลักการเดิมที่เคยปรากฏใน “คำร้องขอสิทธิฟ้องร้องรัฐ” (Petition of Right) ในยุคก่อนหน้านี้ ส่งผลทำให้กษัตริย์อังกฤษมีสถานะเป็นประมุขแห่งรัฐภายใต้รัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการ

ยุคที่สาม “การประกาศอิสรภาพในดินแดนอาณานิคมอเมริกา” จนถึง “การสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2” (ระหว่างปี ค.ศ. 1776-1945)

การประกาศอิสรภาพของอาณานิคมในดินแดนอเมริกาที่ได้เข้ามารวมตัวกันเป็น “สมาพันธ์รัฐ” (Confederation) จำนวน 13 แห่ง ในปี ค.ศ. 1776 เพื่อต่อต้านอำนาจของเจ้าอาณานิคมและสามารถขับไล่อิทธิพลของจักรวรรดิอังกฤษออกไปได้เป็นผลความสำเร็จ ซึ่งนำไปสู่การจัดทำรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นมาเป็นครั้งแรกของโลก ในปี ค.ศ. 1787 โดยมีการวางกฎเกณฑ์ ระเบียบ และแบบแผนการปกครองประเทศไว้ในเอกสารอย่างชัดเจน มีการแบ่งแยกอำนาจทางการเมืองออกเป็น 3 ส่วน คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ เพื่อเป็นองค์กรภายในรัฐที่สามารถถ่วงดุลอำนาจระหว่างกันได้อีกทั้งยังมีการกำหนดบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมถึงกำหนดที่มาของผู้ปกครองหรือรัฐบาลว่าต้องมาจากประชาชนโดยอาศัยอำนาจอันชอบธรรมภายใต้ความเห็นชอบของผู้ถูกปกครอง กล่าวคือ จากข้อขัดแย้งได้ถูกนำมาบัญญัติเอาไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการ ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่ประชาชนทุกคนต้องเคารพและยึดถือปฏิบัติร่วมกัน ทั้งนี้ แบบแผนของการปกครองทั้งหมดล้วนแล้วแต่มีที่มาจากนักปรัชญาแทบทั้งสิ้น ดังเช่นที่ จอห์น ล็อก (John Locke), มงเตสกีเยอ (Montesquieu) และ ฌอง ฌากส์ รูสโซ (Jean-Jacques Rousseau) ได้วางหลักการเอาไว้ในหนังสือที่มีการเผยแพร่มาก่อนหน้านี้ ไม่ว่าจะเป็นหลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักนิติรัฐ หลักอำนาจอธิปไตย และหลักสัญญาประชาคม กล่าวได้ว่า สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรกที่มีการนำหลักการทางปรัชญาที่มีการศึกษากันอย่างกว้างขวางในทวีปยุโรปเข้ามาสู่แนวทางการปฏิบัติอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม

รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา จึงกลายเป็นต้นแบบของการจัดทำรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรอันนำไปสู่เหตุการณ์สำคัญหลายเหตุการณ์ในยุคสมัยต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมุ่งเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็น “ระบอบรัฐธรรมนูญนิยม” หรือ “ประชาธิปไตย” ดังเช่นกรณีการปฏิวัติโค่นล้มราชวงศ์ของกษัตริย์ฝรั่งเศสที่ประสบความสำเร็จ ในปี ค.ศ. 1789 และต่อมาได้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นมาบังคับใช้อย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1791 ตามลำดับ ทำให้การปฏิวัติครั้งนี้กลายเป็นแบบอย่างทางการปฏิบัติให้กับประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป ซึ่งมีความต้องการล้มล้างระบอบการปกครองรูปแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่มีศูนย์กลางอำนาจอยู่ที่องค์กษัตริย์เปลี่ยนแปลงไปสู่การปกครองรูปแบบประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นอำนาจอธิปไตยอยู่กับประชาชน โดยในเวลาต่อมาได้กลายเป็นแรงกระเพื่อมครั้งสำคัญที่นำไปสู่ความวุ่นวายทางการเมืองในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกอย่างเป็นลูกโซ่ ทำให้เป็นที่เข้าใจกันว่ากระแสนิยมทางการเมืองการปกครองของโลกในยุคสมัยนั้น ประชาชนภายในรัฐต่าง ๆ ได้มีความพยายามในการเปลี่ยนแปลงประเทศด้วยการเรียกร้องให้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นมาบังคับใช้ภายในรัฐ เพราะการมีรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องชี้วัดความเป็นประชาธิปไตย ทำให้หลายประเทศที่มีกษัตริย์ปกครองต่างพยายามปรับตัวและรักษาฐานอำนาจทางการเมืองของตนเอาไว้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ในบางประเทศพยายามประวิงเวลาออกไป และในบางประเทศก็ยินยอมประนีประนอมกับกลุ่มชนชั้นนำภายในด้วยการพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนเสียก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์บานปลายอันนำไปสู่ความรุนแรงจนยากเกินกว่าที่จะเยียวยาได้ อย่างไรก็ดี ในบางประเทศการปกครองระบอบกษัตริย์ก็ไม่ได้โชติมากนัก เนื่องจากกษัตริย์และครอบครัวได้ถูกสังหารหมู่อย่างทารุณโหดร้าย ดังที่ปรากฏโศกนาฏกรรมกับครอบครัวของราชวงศ์โรมานอฟ (Romanov) ซึ่งถูกสังหารด้วยน้ำมือของกลุ่มซ้ายจัดนามว่า “บอลเชวิค” (Bolshevik) เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม ค.ศ. 1918 และยังเป็นจุดจบของระบอบกษัตริย์ในประเทศรัสเซียอีกด้วย

จนกระทั่ง เข้าสู่ช่วงก่อนยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดการต่อสู้เกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองที่มีการแบ่งออกเป็น 2 ลัทธิ คือ ลัทธิประชาธิปไตย เป็นแนวคิดกระแสหลักที่ได้รับการยอมรับเป็นอย่างมาก และลัทธิเผด็จการ เป็นแนวคิดกระแสรองที่กำลังได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นด้วยแรงสนับสนุนจากชนชั้นกรรมาชีพประกอบไปด้วยรูปแบบเผด็จการที่แตกต่างกันออกไปตามบริบททางการเมืองของแต่ละประเทศ ได้แก่ ฟาสซิสต์ (Fascism), นาซี (Nazi) และคอมมิวนิสต์ (Communism) แต่ทว่าลัทธิประชาธิปไตยค่อนข้างที่จะได้รับความนิยมมากกว่าเป็นพิเศษ เพราะในช่วงเวลานั้น หลายประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคมของชาติมหาอำนาจต่างมีความพยายามแยกตัวออกมาเป็นอิสระ โดยการสร้างความชอบธรรมที่เด่นชัดที่สุดให้กับรัฐชาติของตน จึงมีความจำเป็นต้องมีรัฐธรรมนูญเป็นหมุดหมายและหลักการสำคัญทางการเมืองการปกครอง ซึ่งมันสามารถบ่งบอกถึงความ

เป็นอารยะในระบอบประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี ถึงกระนั้น บางประเทศอาจจะใช้รัฐธรรมนูญในเชิงนามธรรมที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชน แต่ก็ยังต้องการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ เพื่อให้ได้รับเสียงสนับสนุนจากมหาชนภายในประเทศอันจะนำไปสู่การโค่นล้มช่วงชิงอำนาจจากสถาบันกษัตริย์หรือผู้มีอำนาจลักษณะอื่น ๆ ที่อยู่ภายในรัฐ ด้วยเหตุนี้ การมีรัฐธรรมนูญจึงมีนัยที่ว่าประเทศเหล่านั้นได้ยินยอมรับวิถีทางแห่งความเป็นประชาธิปไตยไปโดยปริยายนั่นเอง ดังนั้น นับจากการประกาศอิสรภาพของอาณานิคมเป็นต้นมา จนกระทั่งสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐธรรมนูญได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจภายในรัฐ เพื่อสร้างความชอบธรรมทางการปกครองให้กับรัฐบาลของตน ซึ่งโดยส่วนใหญ่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในยุคสมัยนี้ จะมีการแบ่งแยกสถาบันทางการเมืองและระบุถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนเอาไว้อย่างเป็นรูปธรรมมากกว่ายุคสมัยอดีตที่ผ่านมา ถือเป็นช่วงเวลาที่มีการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างน่าสนใจและมีความต่อเนื่องเป็นอย่างมาก

ยุคที่สี่ “การสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2” จนถึง “การเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองภายใต้กระแสสังคมยุคโลกาภิวัตน์” (ปี ค.ศ. 1945 ถึงยุคปัจจุบัน)

“องค์การสหประชาชาติ” (United Nations หรือ UN) เป็นองค์กรระหว่างประเทศที่ถูกจัดตั้งขึ้นมาภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ยุติลง เพื่อรักษาสันติภาพของโลกไม่ให้นำไปสู่ความขัดแย้งหรือสงครามครั้งใหม่ แต่ทว่าโลกก็ได้เข้าสู่สงครามเชิงอุดมการณ์ระหว่างลัทธิเสรีนิยมประชาธิปไตยกับลัทธิคอมมิวนิสต์แทน หรือที่เรียกว่า “สงครามเย็น” (Cold War) เป็นสงครามที่ชาติมหาอำนาจทั้งสองชาติดังกล่าวไม่ได้รับพุงกันโดยตรง แต่มีการส่งกองกำลังทหารสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือในกรณีต่าง ๆ ทั้งเงินทุนและอาวุธยุทโธปกรณ์ไปยังสมรภูมิอื่น ๆ ที่ไม่ได้อยู่ภายในประเทศของตนเอง กล่าวคือ สหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นแกนนำโลกเสรีนิยมประชาธิปไตย ในส่วนของสหภาพโซเวียตก็ได้กลายเป็นผู้นำโลกคอมมิวนิสต์ ถือเป็น การแสดงประจักษ์ต่อกันอย่างชัดเจน มีการแบ่งประเทศเยอรมนีออกเป็นสองฝั่ง คือ เยอรมนีตะวันตกและตะวันออก โดยปรากฏถึงการเกิดสงครามตัวแทนเชิงอุดมการณ์ในประเทศเวียดนามและคาบสมุทรเกาหลี ซึ่งสหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ทั้งสรรพกำลังรบและเงินทุนสนับสนุนจำนวนมหาศาล เพื่อป้องกันการแพร่ขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ไปยังประเทศอื่น ๆ ตามทฤษฎีโดมิโน (Domino Theory)

นอกจากนี้ ประเทศต่าง ๆ ที่เคยตกเป็นอาณานิคมต่างก็ได้รับเอกราชกันอย่างถ้วนหน้า ด้วยเหตุที่ เจ้าอาณานิคมเดิมทั้งหลายต่างบอบช้ำจากภัยของสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างหนักหน่วง จึงต้องยอมปล่อยประเทศในอารักขาเหล่านั้นให้มีความเป็นอิสระและปกครองตนเอง อาทิ ประเทศพม่า ลาว มาเลเซีย สิงคโปร์ เวียดนาม และอินเดีย เป็นต้น แต่ก็ปรากฏถึงสงครามภายในที่มีลักษณะรุนแรงหลายพื้นที่อันเกิดมาจากกลุ่มต่าง ๆ ที่ต้องการอำนาจการปกครองได้นำเสนออุดมการณ์ทางการเมืองต่อประชาชนระหว่างลัทธิเสรีประชาธิปไตยและลัทธิคอมมิวนิสต์ ทำให้เกิดการเลือกข้างทางอุดมการณ์จนกลายเป็นสงครามที่นำไปสู่การนองเลือดครั้งใหญ่ในช่วงเวลานั้น อย่างไรก็ตาม แม้จะเกิดความขัดแย้งเชิงอุดมการณ์ทางการเมืองเป็นวงกว้าง แต่ประเทศที่ปกครองโดยระบอบเผด็จการหรือคอมมิวนิสต์ก็ยังสามารถเข้ามาแสดงบทบาททางการเมืองผ่านกิจกรรมระหว่างประเทศในองค์การสหประชาชาติร่วมกับประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้ด้วยเช่นเดียวกัน

ข้อสังเกต ก็คือ รูปแบบการปกครองของประเทศต่าง ๆ แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในระบอบการปกครองหรือลัทธิอุดมการณ์ทางการเมืองคนละขั้ว แต่ในยุคสมัยนี้ก็มี การนำรัฐธรรมนูญมาใช้เป็นเครื่องมือในการปกครองประเทศอย่างแพร่หลาย โดยไม่จำเป็นว่าประเทศเหล่านั้นจะปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่เห็นได้ชัดว่า ความหมายของประชาธิปไตยได้แปรเปลี่ยนไปในทิศทางสากลเพิ่มมากขึ้น เพราะรัฐธรรมนูญสามารถระบุถึงอุดมการณ์ทางการเมืองเอาไว้ในเอกสารได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความชอบธรรมของรัฐบาลในการปกครองประเทศและบ่งบอกถึงอำนาจอธิปไตยของชาตินั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ การจะดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศผ่านองค์การสหประชาชาติ นั้น ยังจำเป็นต้องมีรัฐธรรมนูญเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นเอกราชของชาติและยังเป็นการสร้างการยอมรับจากนานาชาติอีกนัยหนึ่งได้อีกด้วย

ยุคที่ห้า “การเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองภายใต้กระแสสังคมยุคโลกาภิวัตน์” (ยุคปัจจุบันถึงยุคอนาคต)

รัฐธรรมนูญถูกกำหนดความสำคัญใหม่ โดยมีความพยายามให้รัฐธรรมนูญมีลักษณะสากลเพิ่มมากขึ้นด้วยการจัดทำรัฐธรรมนูญนานาชาติขึ้นมาบังคับใช้ จุดเริ่มต้นมาจากภายหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการทำ “สนธิสัญญากรุงโรม” (Treaty of Rome) หรือที่เรียกอย่างเป็นทางการว่า “สนธิสัญญาจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจยุโรป” (European Economic Community หรือ EEC) เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1958 ต่อมา ในปี ค.ศ. 1990 ได้ถูกพัฒนาเป็น “สหภาพยุโรป” (European Union หรือ EU) จนกระทั่ง ในปี ค.ศ. 2000 ได้มีความพยายามจัดทำ “รัฐธรรมนูญยุโรป” (European Constitution) ขึ้นมา โดยประเทศสมาชิกต่างให้ความเห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ในกระบวนการทางรัฐสภา ยกเว้นเพียงประเทศฝรั่งเศสและเนเธอร์แลนด์ที่มีความประสงค์ให้ประชาชนลงประชามติรับรองร่างหลักการดังกล่าว แต่ประชาชนชาวฝรั่งเศสได้ร่วมกันลงประชามติไม่เห็นชอบ ทำให้ “รัฐธรรมนูญยุโรป” (European Constitution) ไม่สามารถบังคับใช้ได้ตามกำหนดการที่วางเอาไว้ ในปี ค.ศ. 2007 ถึงแม้ว่าจะไม่ประสบความสำเร็จในการประกาศใช้รัฐธรรมนูญระดับภูมิภาคฉบับนี้ แต่ก็ถือเป็นหนึ่งในกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยที่อาจส่งผลต่อการดำเนินการพัฒนาประชาธิปไตยในภูมิภาคอื่น ๆ ทั่วโลกได้ในอนาคต

อย่างไรก็ดี หลักการในกฎหมายระหว่างประเทศมีบ่อเกิดมาจากสนธิสัญญา กฎบัตรอนุสัญญา ปฏิญญาสากล พิธีสาร กติกาสากล หลักกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ และกฎหมายทั่วไป เป็นไปตามแนวความคิดว่าด้วยบ่อเกิดหรือที่มาของกฎหมายระหว่างประเทศ (Sources of International Law) ตามธรรมนูญของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ มาตรา 38 ซึ่งทุกประเทศที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติจะต้องยึดถือปฏิบัติอันเป็นหลักการสากลที่มีการตกลงร่วมกัน แต่ทว่าขอบเขตของบ่อเกิดกฎหมายระหว่างประเทศนั้นอาจจะกว้างขวางมากกว่าที่ถูกกำหนดเอาไว้ก็เป็นไปได้ ส่งผลทำให้กลายเป็นเพียง “กฎหมายอย่างอ่อน” (Soft Law) ที่อาจถูกละเมิดได้อย่างง่ายดายหากประเทศที่เสียผลประโยชน์ไม่ยอมรับเขตอำนาจของกฎหมายระหว่างประเทศที่มุ่งร้ายต่ออธิปไตยของรัฐนั้น ๆ (ปณิธีร์ ปทุมวัฒน์, 2562: 57)

สรุปได้ว่า พัฒนาการของรัฐธรรมนูญนับจากยุคอดีตกาลจนกระทั่งถึงยุคปัจจุบันและกำลังมีความพยายามดำเนินการต่อไปในอนาคตนั้น เป็นวิวัฒนาการทางสังคมและการเมืองที่มีความก้าวหน้าในสังคมของมนุษย์เป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าจะผ่านมาหลายยุคหลายสมัย แต่พัฒนาการของรัฐธรรมนูญไม่เคยหยุดนิ่ง กล่าวคือ จากเริ่มแรกที่ปรากฏเพียงหลักการให้กษัตริย์ต้องปฏิบัติตาม เพื่อควบคุมพระราชอำนาจในประเทศอังกฤษ จนกระทั่งมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการในประเทศสหรัฐอเมริกา ก็เกิดกระแสการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาติต่าง ๆ ในการยกระดับรูปแบบการปกครองให้มีความทันสมัย ไม่ว่าจะเป็นชาติที่ต้องการเอกราชหรือประเทศที่ปกครองโดยระบอบเผด็จการหรือคอมมิวนิสต์ต่างก็ได้ให้การยอมรับการมีอยู่ของรัฐธรรมนูญภายในรัฐของตน โดยมีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือสำคัญในการปกครองประเทศ ต่อมาในช่วงยุคสงครามเย็น ถือเป็นช่วงเวลาสำคัญที่ประเทศต่าง ๆ ได้พยายามปรับตัว เพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้กับรัฐบาลของตน ทำให้การประกาศใช้รัฐธรรมนูญกลายเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย อันเป็นจุดมุ่งหมายในการเข้าร่วมกิจกรรมระหว่างประเทศในประชาคมโลกผ่านองค์การสหประชาชาติ ตลอดจนในยุคปัจจุบันยังได้มีความพยายามในการจัดทำรัฐธรรมนูญระดับภูมิภาคดังที่เริ่มเห็นเค้าโครงเช่นว่านี้ในทวีปยุโรป แม้ว่าจะยังไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการ แต่ก็ไม่แน่ว่าในอนาคตอันใกล้รัฐธรรมนูญระดับภูมิภาคฉบับนี้ น่าจะมีโอกาสได้ประกาศใช้อย่างเป็นทางการอย่างแน่นอน เพียงแค่รอช่วงเวลาที่มีความเหมาะสมเพียงเท่านั้น สุดท้ายแล้ว ประเทศในภูมิภาคอื่น ๆ ก็จะมีการรวมกลุ่มกันจัดทำรัฐธรรมนูญลักษณะดังกล่าวเช่นเดียวกัน อีกทั้งยังสามารถพัฒนาต่อยอดไปสู่การจัดทำรัฐธรรมนูญของโลกได้อีกหนึ่งด้วย

พัฒนาการของรัฐชาติสมัยใหม่กับระบอบรัฐธรรมนูญนิยม

“สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย” (Treaty of Westphalia) เป็นจุดเริ่มต้นของรูปแบบรัฐชาติสมัยใหม่ (Nation-State) ซึ่งมีการลงนามร่วมกันของชาติต่าง ๆ ในทวีปยุโรป เมื่อปี ค.ศ. 1648 เกิดขึ้นภายหลังจากการสิ้นสุดลงของ “สงคราม 30 ปี” (Thirty Years’ War) โดยเป็นสงครามของศาสนาคริสต์ระหว่างนิกายโรมันคาทอลิก (Catholic) กับนิกายโปรเตสแตนต์ (Protestant) ที่ขับเคี่ยวรบพุ่งกันมาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ในปี ค.ศ. 1618-1648 ถือเป็น การสู้รบที่ยืดเยื้อยาวนานก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อประชาชนเป็นอย่างมาก การยุติลงของสงครามดังกล่าวส่งผล ทำให้อิทธิพลของศาสนาจักรเจือจางลงไปเป็นอันมากจนถึงขั้นนำไปสู่จุดจบอย่างถาวร ทำให้รัฐต่าง ๆ กลายสถานะ มาเป็น “รัฐฆราวาส” (Secular State) โดยสมบูรณ์ ซึ่งอิทธิพลของศาสนาไม่สามารถเข้ามาแทรกแซงได้อีกต่อไป (Clark, 2005: 49) กล่าวคือ รัฐที่ร่วมกันลงนามในสนธิสัญญาฉบับนี้ได้ตกลงกันปฏิเสธอำนาจของศาสนจักรอันถือเป็นปฐมบทของแนวคิด “อำนาจอธิปไตย” (Sovereignty) เหนือดินแดน ทำให้ความเสียหายใด ๆ ที่เกิดขึ้นกับรัฐ อื่นหรือ “ความเสียหายข้ามดินแดน” (Trans-Boundary) จะมีผลเป็นเรื่องของคูมรณที่พิพาทกันเพียงเท่านั้น โดยที่ศาสนจักรจะไม่สามารถใช้อำนาจที่กล่าวอ้างถึงพระเจ้ามาบีบบังคับให้รัฐใด ๆ เข้ามาร่วมทำสงครามตาม คำสั่งขององค์สันตะปาปาได้อีกต่อไปในทุกกรณี รัฐจึงมีความเป็นอิสระโดยที่ไม่มีอำนาจอื่นใดเข้ามาแทรกแซง อธิปไตยหรือครอบงำกิจการภายในของรัฐได้ (วทัญญู ใจบริสุทธิ์, 2552: 53) สนธิสัญญายังระบุถึงการจัดทำแผนที่ กำหนดเส้นเขตแดนของรัฐต่าง ๆ ให้มีความชัดเจน เพื่อเป็นการลดความขัดแย้งระหว่างกันในปัญหาการคาบเกี่ยว พื้นที่ที่ทับซ้อนของดินแดนและถือเป็นการสร้างสมดุลแห่งความเป็นรัฐอีกนัยหนึ่งด้วย (Kuokkanen, 2002: 4-5) จนกระทั่ง ในปี ค.ศ. 1933 ได้มีการกำหนดองค์ประกอบสำคัญของรัฐชาติ อันประกอบไปด้วย ดินแดน ประชากร รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย (Roskin, Cord, Medeiros & Jones, 1997: 28-30) โดยทั้ง 4 ข้อ ได้ถูกนำมาสร้าง หมายความว่าความหมายของความเป็น “รัฐอธิปไตย” (State Sovereignty) อย่างสมบูรณ์ภายใต้ “อนุสัญญากรุงมอนเตวิเดโอ ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐ” (Montevideo Convention on Rights and Duties of the states) (อิติ ไวกวี, 2562: 7)

นอกจากนี้ รัฐยังได้แปรเปลี่ยนสถานะเป็นสถาบันในสังคมการเมืองระหว่างประเทศที่มีการปฏิสัมพันธ์กัน ในลักษณะการสร้างร่วมมือในด้านต่าง ๆ โดยมีข้อแม้สำคัญ คือ การไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของรัฐ อื่น ๆ ฉะนั้น รัฐจะต้องสร้างหลัก “การยอมรับ” (Recognition) ร่วมกันในสังคมระหว่างประเทศขึ้นมา อันจะนำไปสู่การจัดทำกฎเกณฑ์หรือระเบียบสากลที่จำเป็นต้องปฏิบัติตาม เพื่อความผาสุกของการอยู่อาศัยร่วมกัน ในประชาคมโลก (Dunne, 2013: 139) เห็นได้ชัดว่า ความเสื่อมถอยของสังคมการเมืองในยุคศาสนจักรได้ถูกทำ ทายจากความร่วมมือกันของรัฐต่าง ๆ ด้วยการลงนามใน “สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย” ทำให้กษัตริย์หรือผู้ปกครองมี ความเป็นอิสระจากอำนาจของศาสนาที่ครอบงำมาอย่างยาวนานในยุคมืด (Dark Ages) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พัฒนาการของรัฐธรรมนูญในประเทศอังกฤษที่มีจุดเชื่อมโยงกับสนธิสัญญาฉบับนี้ แม้ว่าจะไม่ใช่อำนาจธรรมนูญที่เป็น ลายลักษณ์อักษรก็ตาม แต่ก็ถือเป็นแบบอย่างของการจัดทำรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นพัฒนาการทาง การเมืองการปกครองครั้งสำคัญที่เกิดขึ้นต่อมาในอนาคตที่ได้กลายเป็นหลักการในการประกันอำนาจอธิปไตย ภายในรัฐและสร้างความชอบธรรมทางอำนาจการบริหารให้กับผู้ปกครองที่มุ่งเน้นอำนาจของรัฐสภาเป็นสำคัญ (ชุตติ เดช เมธีชุตติกุล, 2559: 319-320)

อย่างไรก็ดี คงปฏิเสธไม่ได้ว่า “สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย” ได้นำไปสู่อำนาจของผู้ปกครองหรือกษัตริย์ที่เพิ่ม มากขึ้นกว่าเดิมด้วยเช่นเดียวกัน จนเกิดเป็นการแข่งขันแย่งชิงทรัพยากรระหว่างกันในภูมิภาคอื่น ๆ อย่างแพร่หลายมากกว่าที่เคยปรากฏในช่วงการค้นพบดินแดนในทวีปอเมริกาเสียด้วยซ้ำ โดยในช่วงศตวรรษที่ 16-18 มีการสถาปนาจักรวรรดินิยม (Imperialism) ตามนโยบายลัทธิพาณิชนิยม (Colonialism) ทำให้รัฐในทวีป ยุโรปต่างพากันออกเดินเรือไปล่าอาณานิคมในดินแดนที่ลึกลับหลายทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นทั้งในแอฟริกา อินเดีย และเอเชีย ซึ่งดินแดนจะมีขนาดพื้นที่น้อยใหญ่มากแค่ไหนก็ตามต่างตกเป็นเป้าหมายในการเข้าไปยึดอำนาจการ ปกครองแทบทั้งสิ้นภายใต้การนำของจักรวรรดิอังกฤษและจักรวรรดิฝรั่งเศสอันเกรียงไกร ซึ่งมีกองทัพเรือที่ แข็งแกร่งและอาวุธก้าวล้ำนำสมัยในยุคนั้น เป็นที่น่าเกรงขามต่อประเทศผู้ถูกรุกรานเป็นอย่างมาก ต่อมา ในปี ค.ศ. 1776 เกิดการปฏิวัติประกาศอิสรภาพในดินแดนอเมริกา และในปี ค.ศ. 1787 เกิดการปฏิวัติโค่นล้มระบอบ

กษัตริย์ในประเทศฝรั่งเศส โดยทั้งสองเหตุการณ์ได้ก่อให้เกิดกระแส “ระบอบรัฐธรรมนูญนิยม” (Constitutionalism) ขึ้นมา และได้รับความนิยมน้อยกว่าหลายในยุคสมัยดังกล่าว ถือเป็นความก้าวหน้าทางการปกครองที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล รวมถึงก่อให้เกิดแนวคิดการปกครองรูปแบบ “ประชาธิปไตย” (Democracy) ที่เป็นการท้าทายอำนาจของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) เป็นอย่างมาก แต่ในบางประเทศก็มีการปกครองรูปแบบทั้งสองเข้าด้วยกันเป็นการปกครองรูปแบบ “ราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ” (Constitutional Monarchy) (สมพงษ์ ชูมาก, 2551: 129-130)

อนึ่ง รัฐชาติสมัยใหม่ (Nation-State) ก่อให้เกิดพัฒนาการของแนวคิด “เสรีนิยม” (Liberalism) ที่เป็นกระแสความนิยมสมัยใหม่ เนื่องจากศาสนาไม่สามารถเข้ามามีอำนาจรัฐหรือแบบแผนการดำเนินชีวิตของบุคคลได้อีกต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการนับถือศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อการจัดทำเอกสาร “บัญญัติสิทธิ” (The Bill of Right) ในประเทศอังกฤษ ด้วยเหตุที่ อิทธิพลของศาสนจักรได้เสื่อมถอยลงไปเป็นอันมาก แต่ทว่าในทางกลับกันอำนาจของกษัตริย์กลับมีเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน เพราะไม่มีความจำเป็นต้องปฏิบัติตามคำสั่งของศาสนจักรอีกต่อไป อย่างไรก็ตาม การที่กษัตริย์จะใช้เงื่อนไขความเชื่อทางศาสนามาบีบบังคับบุคคลอื่นให้ต้องปฏิบัติตามวิถีปฏิบัติของตนอย่างเคร่งครัดดังเช่นในอดีตนั้น มันกลายเป็นเรื่องที่ถูกต่อต้านจากผู้มีอธิปไตยหรือลัทธิต่างความเชื่ออื่น ๆ จนเป็นเสมือนพางเส้นสุดท้ายที่กลายเป็นชนวนเหตุของจุดแตกหักในความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับประชาชนและเหล่าขุนนางจนเกิดการโค่นล้มอำนาจของกษัตริย์องค์เดิมและแต่งตั้งกษัตริย์องค์ใหม่ขึ้นมา โดยมีเงื่อนไขว่าต้องลงนามในเอกสารที่ระบุถึงการจำกัดพระราชอำนาจให้อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐสภา เป็นที่ชัดเจนว่า ข้อความต่าง ๆ ที่อยู่ในเอกสารฉบับนี้ มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับรัฐธรรมนูญในยุคสมัยปัจจุบันเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในหลายประเทศที่ยังมีประมุขหรือผู้ปกครองเป็นกษัตริย์อยู่ ด้วยเหตุนี้ การพัฒนารูปแบบการปกครองเป็นรัฐชาติสมัยใหม่กับพัฒนาการของการจัดทำรัฐธรรมนูญ จึงเป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่กันไปอย่างแยกไม่ออก มันกลายเป็นกระบวนการทางการเมืองที่ไม่ใช่เรื่องปกติในหลาย ๆ ด้านที่สามารถเกิดขึ้นเองได้ตามธรรมชาติ เนื่องจากต้องมีเหตุการณ์ที่นำไปสู่เหตุผลของการปฏิรูปการเมืองเสียก่อน จึงจะใช้เป็นข้อกล่าวอ้างที่เหมาะสมในการเปลี่ยนแปลงระบอบอะไรบางอย่างภายในรัฐได้ แต่ก็ไม่ใช่เรื่องแปลกที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนกฎหมายให้เป็นไปตามลักษณะของระบอบการปกครองที่มีความก้าวหน้าในระบอบประชาธิปไตยอยู่อย่างสม่ำเสมอ ข้อสังเกตก็คือ สถาบันทางการเมืองของประเทศอังกฤษยังมีความมั่นคงมาอย่างยาวนาน ดังนั้น หากไม่มีเอกสารพิเศษฉบับต่าง ๆ ที่บังคับให้กษัตริย์จำเป็นต้องลงนามอย่างต่อเนื่องแล้วนั้น รูปแบบการปกครองของประเทศอังกฤษอาจจะแตกต่างไปจากที่ปรากฏอยู่ในยุคปัจจุบันก็เป็นไปได้ (Banting & Simeon, 1985: 1-2)

สรุปได้ว่า การแยกอำนาจของศาสนาออกจากอำนาจทางการเมืองได้ก่อให้เกิดรูปแบบการปกครองที่ก้าวหน้าภายในรัฐชาติสมัยใหม่เป็นอย่างมาก ทำให้เกิดหลักการที่เรียกว่า “อำนาจอธิปไตย” (Sovereignty) เหนือดินแดนเป็นหมุดหมายสำคัญทางการปกครอง ซึ่งจะไม่ให้อำนาจอื่นใดเข้ามาแบ่งแยกหรือแทรกแซงอำนาจนี้ได้ทุกกรณี ถือเป็นหลักประกันความชอบธรรมทางการเมืองภายในรัฐของผู้ปกครองหรือกษัตริย์ได้เป็นอย่างดี หากปรากฏว่าอำนาจมีมากเกินไปจนสร้างความเดือดร้อนบางประการให้แก่ประชาชนหรือผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความจำเป็นต้องควบคุมอำนาจนั้นด้วยระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือกติกาอะไรบางอย่าง ดังเช่นกรณีการลงนามในเอกสารพิเศษฉบับต่าง ๆ ของกษัตริย์ในประเทศอังกฤษ ทำให้พระราชอำนาจของกษัตริย์เสมือนถูกควบคุมด้วยรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร จนกระทั่งพัฒนาการของรัฐชาติสมัยใหม่ได้ขยายแนวคิดกลายเป็น “ระบอบรัฐธรรมนูญนิยม” (Constitutionalism) ดังกรณีการประกาศอิสรภาพในดินแดนอาณานิคมของจักรวรรดิอังกฤษในทวีปอเมริกาและก่อกำเนิดรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นมาฉบับแรกของโลก รวมถึงยังเป็นแรงบันดาลใจสำคัญต่อการปฏิวัติในประเทศฝรั่งเศสและยังส่งต่อกระแสความนิยมในระบอบประชาธิปไตยให้สามารถแพร่หลายทางแนวคิดไปทั่วโลกได้อย่างรวดเร็ว แม้แต่ประเทศที่ปกครองด้วยรูปแบบอื่น ๆ ก็ยังต้องใช้รัฐธรรมนูญควบคู่ไปกับแนวทางการบริหารประเทศ เพื่อเป็นหลักประกันอำนาจทางการเมืองและยังช่วยสร้างความชอบธรรมในทางการบริหารให้กับรัฐบาลอีกด้วย

บทสรุป

รัฐธรรมนูญถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารปกครองประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยในยุคสมัยก่อนหน้านี้นี้ ค่อนข้างมีความใกล้ชิดกับรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ แต่ในยุคปัจจุบัน การตีความหมายของการใช้รัฐธรรมนูญในทางการเมืองได้ถูกขยายความออกไปอย่างกว้างขวางมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งได้มีการนำไปใช้กับรูปแบบการปกครองอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นในระบอบสังคมนิยมหรือระบอบเผด็จการอำนาจนิยม ต่างก็ให้การยอมรับถึงการมีอยู่ของรัฐธรรมนูญภายในรัฐของตน เนื่องด้วยรัฐธรรมนูญเป็นหลักการสำคัญแห่งวิถีทางอันเป็นที่มาของอำนาจอธิปไตยภายในรัฐที่เป็นการก้าวขึ้นสู่ความเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ที่สมบูรณ์แบบและยังช่วยสร้างความชอบธรรมทางการบริหารให้กับผู้มีอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองที่มีสถานะใดก็ตาม เช่น กษัตริย์ ประธานาธิบดี หรือนายกรัฐมนตรี เป็นต้น แม้ว่ารูปแบบการปกครองจะมีลักษณะแตกต่างจากรัฐอื่น ก็ไม่ใช่เหตุผลที่รัฐอื่นจะเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในของรัฐที่มีรัฐธรรมนูญได้ อีกทั้งรัฐธรรมนูญยังมีความจำเป็นต้องใช้เป็นเครื่องมือเชิงสัญลักษณ์ในการดำเนินความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างประเทศกับรัฐอื่น ๆ ในประชาคมโลก

นอกจากนี้ การมีรัฐธรรมนูญปรากฏอยู่ในรัฐมีส่วนช่วยส่งเสริมให้สถาบันทางการเมืองเกิดความมั่นคงไม่สูญสลายไปในเหตุการณ์ความขัดแย้งจากวิกฤตทางการเมืองต่าง ๆ พิจารณาได้จากการยินยอมลงนามในเอกสารพิเศษฉบับต่าง ๆ ของกษัตริย์อังกฤษ ซึ่งช่วยลดความตึงเครียดทางการเมืองกับเหล่าขุนนางได้เป็นอย่างดี ถือเป็นประเพณีประเพณีประเพณีด้วยหลักสันติวิธีและสร้างความมั่นคงทางการเมืองให้กับสถาบันกษัตริย์ในระยะยาวได้อีกด้วย และยังมีส่วนช่วยให้ผู้ปกครองได้รับความสะดวกสบายในการบริหารปกครองดินแดนของตนเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุที่ รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่มีภาระบุหลักการสำคัญต่าง ๆ เอาไว้อย่างชัดเจน มีการกำหนดสถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่แตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ อันเป็นหลักการสำคัญของการแบ่งแยกอำนาจ เพื่อให้เกิดการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างกัน ตลอดจนยังมีการกำหนดความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครองและภาคเอกชนภายในรัฐ มีการกำหนดที่มาของผู้บริหาร มีการกำหนดผู้ดำรงตำแหน่งประมุขแห่งรัฐ และที่สำคัญที่สุดก็คือ มีการกำหนดสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยจะต้องพบหลักการดังกล่าวในประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นเรื่องปกติ ซึ่งถือเป็นหลักประกันและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนไม่ให้ถูกกระทำละเมิดจากภาครัฐหรือภาคเอกชนภายในรัฐได้อีกด้วย

บรรณานุกรม

- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2560). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ : แนวคิดและประสบการณ์ของต่างประเทศ*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ชุตินันท์ เมธีชุตินันท์. (2559). สนธิสัญญาสันติภาพเอาก์สเบิร์ก, 1555: ความเสื่อมถอยของสังคมนระหว่างประเทศในยุคคริสเตียน. *วารสารประวัติศาสตร์ ธรรมศาสตร์*, 3(2).
- เชาวนะ ไตรมาศ. (2546). *การใช้กลไกรัฐธรรมนูญสำหรับประชาชน*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ไตรรงค์ สุวรรณคีรี. (2558). *มารยาททางการเมืองกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพมหานคร: โพสต์พับลิชชิง.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2560). *ปรัชญาการเมือง*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉัตร วิภาวี. (2562). หลักอธิปไตยเหนือดินแดนที่ไม่สอดคล้องในยุคแอนโทรโปซีน. *วารสาร CMU Journal of Law and Social Sciences*, 12(1).
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2554). *คำอธิบายวิภาษกฎหมายรัฐธรรมนูญ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษา กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

- บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2557). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปณิธีร์ ปทุมวัฒน์. (2562). หลักสากลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐. *จุลนิติ*, (มีนาคม-เมษายน).
- ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว. (2565). *รัฐธรรมนูญกับการพัฒนาประชาธิปไตย*. เชียงราย: สำนักวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- วาทัญญู ใจบริสุทธิ์. (2552). ทฤษฎีอธิปไตยเหนือดินแดนอันจำกัดกับปัญหาข้ามพรมแดนสมัยใหม่ในกรณีโครงการเขื่อนบนแม่น้ำโขงของจีน. *The Thai Journal of East Asian Studies (TJEAS)*, 14(2).
- สมพงษ์ ชูมาก. (2551). *ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน (ทศวรรษ 1990 สู่ทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 21)*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ด้านสหวิชาการพิมพ์.
- Banting, K. G. & Simeon, R. (1985). Introduction: The Politics of Constitutional Change. In *The Politics of Constitutional Change in Industrial Nations Redesigning the State*, ed. Keith G. Banting, Richard Simeon. New York: Palgrave Macmillan.
- Clark, I. (2005). *Legitimacy in international society*. Oxford: Oxford University Press.
- Dicey, A. V. (1959). *Introduction to the study of the Law of the Constitution (1885)*. London: Macmillan.
- Dunne, T. (2013). "The english school". In *International relations theories: discipline and diversity*, ed. Tim Dune, Milja Kurki and Steve Smith. Oxford: Oxford University Press.
- Flemion, J. S. (1973). The Struggle for the Petition of Right in the House of Lords: The Study of an Opposition Party Victory. *The Journal of Modern History*, 45(2).
- Kuokkanen, T. (2002). *International Law and the Environment: Variations on a Theme*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.
- Lowndes, V. (2002) The Institutional Approach. In *Theory and Method in Political Science*. (3rd ed.). David Marsh and Gerry Stoker. New York: Palgrave Macmillan.
- Schwoerer, L. G. (1990). Locke, Lockean Ideas, and the Glorious Revolution. *Journal of the History of Ideas*. 51(4).
- Roskin, M., Cord, R., Medeiros, J & Jones, W. (1997). *Political Science: An Introduction*. New Jersey: Prentice-Hall International, Inc.

